

Koulun aloituksen vaikutus esikouluikäisen lapsen tunne-elämään vanhemman näkökul- masta

LAB-ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

2022

Linda Karhunen

Majju Soininen

Tiivistelmä

Tekijä(t) Karhunen, Linda Soininen, Maiju	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK Sivumäärä 26+7	Valmistumisaika 2022
Työn nimi Koulun aloituksen vaikutus esikouluikäisen lapsen tunne-elämään vanhemman näkökulmasta		
Tutkinto ja koulutusala Sosionomi (AMK)		
Toimeksiantajan nimi, titteli ja organisaatio (jos opinnäytetyöllä on toimeksiantaja) Päiväkoti Pääskynpesä		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä lahtelaisen Päiväkoti Pääskynpesän kanssa. Päiväkoti Pääskynpesän omistaa Lahden vapaaseurakunta. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia esikouluikäisten lasten tunne-elämää ja koulun aloituksen vaikutusta siihen. Aihetta tutkittiin vanhempien näkökulmasta. Samalla tutkittiin, miten he kokivat päiväkodin tunnekasvatuksen. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Lisäksi käytettiin kyselylomakkeita, joihin vastasivat esikouluikäisten lasten vanhemmat.</p> <p>Tulokset osoittautuivat oletusten mukaisiksi. Kyselyn vastausten perusteella koulun aloituksella on vaikutusta lasten tunne-elämään. Tutkimuksessa myös selvisi, että päiväkodin tunnekasvatukseen oltiin pääosin tyytyväisiä. Päiväkodin ja kodin yhteistyö osoittautui hyväksi ja tiiviiksi.</p> <p>Teoriaosuus käsittelee lapsen tunnekasvatusta, tunne-elämää sekä sen mahdollisia haasteita ja koulun aloitusta mahdollisen tunne-elämän kriisinä. Tunnekasvatus on tärkeä osa lapsen kasvua ja kehitystä. Tunnetaidot vaikuttavat ihmisen toimintaan monilla eri tavoilla. Tunnetaidot ovat osa ihmisen elämän perustaitoja, joita opetellaan läpi elämän.</p>		
Asiasanat esikoulu, tunne-elämä, tunnekasvatus, tunnetaidot, varhaiskasvatus		

Abstract

Author(s) Karhunen, Linda Soininen, Maiju	Type of Publication Thesis, UAS	Published 2022
	Number of Pages 26+7	
Title of Publication The effect of starting school on the preschooler's emotional life from a parent's perspective		
Degree and field of study Bachelor of Social Services		
Name, title and organisation of the client (if the thesis work is commissioned by another party) Kindergarten Pääskynpesä		
Abstract <p>The thesis was made in cooperation with Kindergarten Pääskynpesä that is in Lahti. The Kindergarten Pääskynpesä is owned by Evangelical Free Church of Lahti. The purpose of the thesis was to do research on the emotional life of a preschooler, and on the effect that starting school has on it. The topic was researched from the parent's point of view. Simultaneously the research aimed to find out how the parents experienced the emotional education that was done in the kindergarten. The research carried out as qualitative research. Also, the research was done by using questionnaires that were answered by the preschooler's parents.</p> <p>The result turned out to be in line with the assumptions. According to the result of the questionnaire's, starting school influences child's emotional life. The research also revealed that the parents were mainly satisfied with the emotional education that is done by the kindergarten. The co-operation between the kindergarten and the families was revealed to be good and tight.</p> <p>Theory part of the thesis covers child's emotional education, emotional life, and challenges that may affect the emotional life. In addition, it addresses starting school as a potential crisis for the emotional life. Emotional education is an important part of a child's growth and development. Emotional skills affect humans' functions in several ways. Emotional skills are a part of the basic skills of human which are learned throughout the life.</p>		
Keywords preschool, emotional life, emotional education, emotional skills, early childhood education		

Sisällys

1	Johdanto.....	1
1.1	Opinnäytetyön lähtökohta	1
1.2	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite.....	2
1.3	Opinnäytetyön toimeksiantaja	2
2	Lapsen tunne-elämä.....	4
2.1	Lapsen tunne-elämä ja kehitys	4
2.2	Tunteiden säätely.....	5
2.3	Lapsen tunne-elämän kehityksen haasteet	7
2.4	Neurologisperäisen oireyhtymän vaikutus tunne-elämään	8
2.5	Koulun aloitus tunne-elämän kriisinä	8
3	Sosiaalis-emotionaalinen kehitys	10
3.1	Sosioemotionaalinen kompetenssi	10
3.2	Sosioemotionaalisen kehityksen haasteet.....	10
4	Tunnekasvatus	13
4.1	Tunnekasvatus varhaiskasvatuksessa ja kotona.....	13
4.2	Päiväkodin/koulun ja kodin yhteistyö	14
5	Opinnäytetyön toteutus	16
5.1	Tutkimuksen kohderyhmä sekä aineiston keruu.....	16
5.2	Tutkimusmenetelmät.....	16
5.3	Aineiston analyysi	17
5.4	Tutkimuksen tulokset	18
6	Pohdinta	20
6.1	Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset	20
6.2	Eettisyys ja luotettavuus	21
6.3	Jatkotutkimusehdotukset	22
	Lähteet.....	23

Liitteet

Liite 1 Kyselylomake

Liite 2. Saatekirje

Liite 3. Opinnäytetyötä koskeva tietosuojailmoitus

Liite 4. Tutkimuslupahakemus

1 Johdanto

1.1 Opinnäytetyön lähtökohta

Opinnäytetyön aiheenamme on esikouluikäisten lasten tunnekasvatus varhaiskasvatuksessa. Halusimme selvittää miten vanhemmat kokevat ja näkevät lapsensa tunnekasvatuksen varhaiskasvatuksessa, sekä miten koulun aloitus vaikuttaa lapsen tunne-elämään ja sen kehitykseen. Esikoulu on tärkeä ja nykypäivänä vielä pinnalla oleva aihe, sillä opetus- ja kulttuuriministeriö on ottanut kokeiluun kaksivuotisen esiopetuksen. Kokeilu alkoi elokuussa 2021 ja päättyy toukokuun 2024 loppuun. Kokeiluun osallistuu noin 10 000 lasta 105 eri kunnasta. Kaksivuotisen esiopetuskokeilun tavoitteena on saada vahvistettua koulutuksellista yhdenvertaisuutta. Sillä halutaan kehittää esiopetuksen laatua, sekä vaikuttavuutta, kartoittaa varhaiskasvatuksen sekä esi- ja alkuopetuksen välisiä jatkumoa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021.)

Tarkoituksena on myös kartoittaa perheiden palveluvalintoja, sekä kerätä informaatiota kaksivuotisen esiopetuksen vaikutuksista lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiin, sosiaalisiin taitoihin ja hyvinvoivan itsetunnon muotoutumiseen. Lasten osallistuminen tähän kokeiluun perustuu suostumukseen. Jos kunnassa on kyseinen kokeilu ja lapsen halutaan siihen osallistuvan huoltajien pitää hakea lapselleen paikkaa kokeiluun. Mikäli lapsi osallistuu kaksivuotiseen esiopetuskokeiluun, on se yhtä velvoittavaa, kuin yksivuotinen esiopetus. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021.)

Tunnetaidot vaikuttavat ihmisen kehitykseen monilla eri tavoilla. Ne vaikuttavat esimerkiksi sosiaalisiin taitoihin, auttamisen taitoon, aikuisiän terveyteen sekä suhtautumiseen vanhempia ja yhteiskuntaa kohtaan. Tunteiden tiedostaminen edesauttaa taitavia sosiaalisia taitoja, sosiaalista kyvykkyyttä sekä vertaisten hyväksyntää. Tunnekasvatus voidaan liittää osaksi sosiaali- ja vuorovaikutustaitojen opetusta tai terveystieteistä. Tunteiden tunnistaminen sekä niiden käsitteleminen edistää terveyttä ja hyvinvointia. Tunnetaitojen opetus, sekä kasvatus on tutkitusti parantanut sosiaalisia taitoja- ja suhteita sekä vähentänyt sosiaalista ahdistusta. (Opetushallitus 2022b.)

Aikaisemmin tunnekasvatusta ei ole toteutettu päiväkodeissa tai kouluissa systemaattisesti, vaan hyvin satunnaisesti. Tänä päivänä tunnetaitoja pidetään niin merkityksellisenä elämänhallinnan sekä onnellisuuden kannalta, että tunnetaitojen opettaminen on tullut osaksi opetussuunnitelmaa. (Opetushallitus 2022b.)

Siirtymävaiheet esimerkiksi esiopetuksesta kouluun ovat tärkeitä elämänvaiheita lapselle. Jos siirtymävaiheessa onnistutaan, voidaan edistää lapsen turvallisuuden tunnetta, sekä

hyvinvointia. Samalla voidaan myös edistää lapsen kasvu- ja oppimisedellytyksiä. (Opetushallitus 2016, 25.) Opinnäytetyön avulla päiväkotit voi saada lisää tietoa erityisesti esikouluikäisten lasten tunne-elämästä ja siitä, miten koulun aloitus siihen mahdollisesti vaikuttaa. Näiden tietojen avulla voidaan mahdollisesti helpottaa lapsen siirtymävaihetta esikoulusta kouluun. Samalla päiväkotit voi saada lisää tietoa siitä, miten vanhemmat kokevat päiväkodin toteuttaman tunnekasvatuksen, sekä miten päiväkodin ja perheen välinen yhteistyö tunnekasvatuksessa toimii.

1.2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia esikouluikäisten tunne-elämää ja koulun aloituksen vaikutusta siihen. Tarkoituksena on saada käsitys Päiväkotit Pääskynpesän tunnekasvatuksesta ja miten sitä toteutetaan. Tavoitteena on lisätä tietoa lapsen tunne-elämästä ja siihen mahdollisesti vaikuttavista kriiseistä, kuten koulun aloitus. Esikouluikäisten lasten vanhemmilta kerätään tietoa, miten he kokevat lapsensa tunnekasvatuksen sekä vaikuttaako koulun aloitus lapsen tunne-elämään. Tutkimuksen apuna käytämme kyselylomakkeita, joissa haetaan vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- Miten lasten vanhemmat kokevat tunnekasvatuksen?
- Miten varhaiskasvatus ja koti toimivat yhteistyössä tunnekasvatuksen osalta?
- Miten vanhemmat kokevat lapsensa koulun aloituksen ja siihen liittyvän tunnekasvatuksen?

1.3 Opinnäytetyön toimeksiantaja

Päiväkotit Pääskynpesä on yksityinen päiväkotit, joka sijaitsee Lahdessa. Kyseisen päiväkodin omistaa Lahden vapaaseurakunta. Päiväkotit noudattaa ja toimii valtion ja kunnan lasten varhaiskasvatuksen sääntöjen ja ohjeiden mukaisesti. Heillä on toimintaa viidessä eri ryhmässä. Tämän lisäksi he tarjoavat esikouluopetusta omassa ryhmässään. Varhaiskasvatuspaikkoja on yhteensä 108. Ryhmät koostuvat 1–6-vuotiasta lapsista. (Päiväkotit Pääskynpesä 2018a.)

Päiväkotit Pääskynpesä toimintaan vaikuttaa heidän viisi omaa arvoa. Nämä arvot ovat arjessa toimimme rakastaen jokaista, perheen kanssa vuorovaikutuksessa, oivaltaen pienuuden ja suuruuden, aidosti avoimin muutokselle, oppien ja nauttien matkasta sekä hyväksyen erilaisuuden ja epäonnistumisen. (Päiväkotit Pääskynpesä 2018b.) Päiväkotit ohjaa lapsia hyväksymään erilaisuutta, kunnioittamaan elämää, oppimaan aitoa välittämistä ja yhteyttä sekä oikean ja väärän erottamista. Perheet ja lapset kohdataan tasa-arvoisesti katsomatta

perimää, taustaa, uskontoa tai kulttuuria. Päiväkoti Pääskynpesän tavoitteena on olla vanhempien kasvatustyössä tukena. (Päiväkoti Pääskynpesä 2018a.)

2 Lapsen tunne-elämä

2.1 Lapsen tunne-elämä ja kehitys

Yksi elämän perustaidoista on tunnetaidot (Kiviluote 2019, 14). Kun lapsi on vuorovaikutuksessa toisten kanssa hänen tunteensa eli emotionensa sekä kyky empatiaan kehittyvät (Opetushallitus 2022a). Tunteet toimivat viestin tavoin. Ne ohjaavat ihmisen toimintaa niin että ihminen pysyy turvassa ja voi hyvin. Tunnetaitojen avulla voidaan oppia tulkitsemaan tunteita. (Livingston & Pöyhönen 2020, 14.) Emotionaalinen kehitys ja sen eteneminen on jokaisella ihmisellä yksilöllistä (Opetushallitus 2022a).

Pieni vauva pystyy jo tunnistamaan tunteita toisen kasvoilta. Vauva myös reagoi toisen vauvan itkuun itkulla. Jo kaksivuotiaana lapsi lohduttaa muita, mutta voi myös jo kiusata toisia. Näillä kahdella erilaisella toimintatavalla lapsi pyrkii vaikuttamaan toisen tunteisiin. Kolmivuotiaalla lapsella taas kyky kuvitella sitä miltä toisesta tuntuu, kehittyy. Nelivuotias lapsi omaa jo taidon omien tunteiden piilottamiseen. Viisivuotias lapsi taas osaa jo nimetä sekä tunnistaa tunteita. Esimerkiksi ilo, viha ja suru ovat tunteita, joita viisivuotias osaa jo nimetä ja tunnistaa. (Opetushallitus 2022a.) 5–6-vuotias lapsi osaa huijata omilla tunteillaan sekä myös käyttää niitä hyödykseen. 5–7-vuotias lapsi osaa tuntea toisen ihmisen elämänolosuhteita kohtaan empatiaa. (Pihlaja 2019, 146.) Kouluikäinen lapsi taas osaa jo sanoittaa omia tunteitaan. Tämän lisäksi kouluikäinen lapsi tunnistaa yhä abstraktimpia tunteita kuten esimerkiksi jännittyneisyyttä, syyllisyyttä sekä mustasukkaisuutta. (Opetushallitus 2022a.)

Jokainen ihminen kokee tunteet yksilöllisesti. Ne myös ilmenevät eri tavoin. (Opetushallitus 2022a.) Ne myös muuntuvat sekä vaihtelevat eri tavoin jokaisella ihmisellä (Koivunen & Lehtinen 2016, 144). Yksilö voi tuntea tunteen eri tavalla kuin toinen vaikka he olisivat samassa tilanteessa (Väestöliitto). Tunteita on haastavaa määritellä sekä tutkia. Yksiselitteisesti tunteiden nimeäminen on mahdotonta, mutta niistä puhuminen sekä niiden kuvaileminen lisäävät ymmärrystä toisista, sekä itsestään. (Opetushallitus 2022a.) Puuran (2019, 143) mukaan tunteiden nimeäminen auttaa, kun puhutaan muiden kanssa tunteista.

Ihmisen toimintaa ohjaavat hänen omat tunteensa. Ne ovat myös mukana kaikissa ihmisen teoissa. Tunteet tulevat ja menevät. Samalla ne myös antavat energiaa, mutta myös kuluttavat sitä. Erityisesti silloin, jos niitä pyritään tukahduttamaan, ne kuluttavat merkittävästi energiaa. (Opetushallitus 2022a.) Jos tunteita ei koskaan näytä tai ilmaise voi se olla hyvinkin vaarallista hyvinvoinnille. Tunteiden tukahduttaminen on lapsen

mielenterveydelle vahingollista (Trogen 2021, 122). Lapselle voi pahimmillaan muodostua tunnelukko. Tällöin lapsi ei pysty tunnistamaan mitään tunteita itsessään. (Koivunen & Lehtinen 2016, 143.)

Tunteiden tunnistaminen on toisille ihmiselle helpompaa, ja tunteiden ilmaiseminen on hallitumpaa, mutta toisille taas niiden tunnistaminen on haastavaa ja niiden ilmaisu voi myös olla hallitsematonta. (Opetushallitus 2022a.) Tunteiden tukahduttaminen ei tarkoita tunteiden hallintaa. Tunteiden hallinta tarkoittaa tunteiden realistista suhdetta todellisuuteen. (Koivunen & Lehtinen 2016, 143.) Osa tunteiden hallintaa on taito tulkita sitä, sopiiko omat tunteet kyseiseen tehtävään, jota pyritään suorittamaan. Myös tärkeä taito tunteiden hallinnassa on se, miten voi saada itsensä sellaiseen tunnetilaan, joka on ihanteellinen itsensä motivoimiseksi. (Köngäs 2019, 51.) Joka päivä tarvitaan tunnetaitoja (Livingston & Pöyhönen 2020, 14).

Aikuinen voi tukea lapsen tunne-elämää ohjaten, opettaen ja auttaen tunnistamaan, sekä myös ilmaisemaan omia tunteitaan. Myös keskustelun, lohdutuksen ja ymmärtämisen kautta voi aikuinen auttaa lasta selviytymään voimakkaista tunteista. (Koivunen & Lehtinen 2016, 143.) Lapsen voimakkaat tunteet voivat olla kasvattajalle myös haastavia. Silloin kasvattajan on huomioitava, miten itse toimii tilanteessa. (Kanninen & Sigfrids 2012, 75.) Merkityksellinen osa tunnetaitojen oppimisessa on aikuisen tarjoama malli (Opetushallitus 2022a).

Tunteet rikastuttavat elämää, sillä ne kohdistavat henkilön huomiota, sekä mukauttavat henkilöä ulkoisessa ympäristössä tapahtuviin muutoksiin. Ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa tunteet ovat suuressa asemassa. Ihmiset havainnoivat toistensa tunteita sekä reagoivat niihin. Ihmisten kokemukset erilaisista asioista ovat tunneperäisiä. Ihminen alkaa ymmärtämään toisen ihmisen tunteita jo kouluiässä. Kouluiässä lapset alkavat myös ymmärtämään, että samanlainen kokemus voi aiheuttaa itsessään monia erilaisia tunteita näkökulmasta riippuen. Lasten tunnetaidot kehittyvät vähitellen muun kehityksen mukana. (Ahonen ym. 2014, 115.)

2.2 Tunteiden säätely

Itsesäätelyllä tarkoitetaan taitoa viivästyttää välitöntä tyydytystä ja estää mielitekoja, jotka ovat ensisijaisia. Itsesäätelyllä tarkoitetaan taitoa työskennellä tavoitteellisesti ja onnistua pitämään vaivannäköä yllä. Myös tunteiden säätely ja hallinta on osa itsesäätelyä. (Koivunen & Lehtinen 2016, 171.) Lapselle itsesäätely näkyy tasapainoiluna käyttäytymistä, tunteita ja ajatuksia hillitsevien sekä kiihdyttävien toimintaimpulssien välillä. Nämä

toimintaimpulssit voivat olla ulkoisia ja sisäisiä. (Pajulahti ym. 2020, 28.) Itsesäätelytaitoihin tiiviisti liittyy myös siis tunnetaidot (Laaksonen 2022, 52). Jos lapsella on vaikeuksia nimetä tunteita, hänellä on usein myös haasteita valita sopivia keinoja säädellä tunteita (Huttunen 2017, 7).

Tunnesäätelyllä tarkoitetaan selviytymiskykyä erilaisten tunteiden aiheuttamien reaktioiden kanssa (Koskinen & Riihonen 2020, 36). Sillä tarkoitetaan myös sitä, kuinka ihminen käsittelee tunnetilaansa niin että toimintakyvyn sekä mielentasapaino pysyvät mahdollisimman hyvänä. Tunteiden säätelyllä ei tarkoiteta sitä, että tunteita tukahdutettaisiin (Ahonen ym. 2014, 118.) Kyky säädellä tunteita vaihtelee eri vaiheissa lapsuutta. Yleensä kasvun myötä lapselle tulee lisää tunnesäätely keinoja. (Koskinen & Riihonen 2020, 36.) Lapsen kasvaessa hänen emotionaalinen tietonsa lisääntyy. Näin lapsi saa emotionaalisen tiedon avulla lisää mahdollisuuksia omien tunnetilojen käsittelyyn sekä niiden säätelyyn. (Pihlaja 2019, 146.)

Tunteet vaikuttavat ihmisen hyvinvointiin ja sen lisäksi myös kehon toimintaan. Hyvinvointiin vaikuttaa heikentävästi tunteiden säätelyn puute sekä voimakkaasti pitkään jatkuvat tunteet. (Pajulahti ym. 2020, 30.) Jos lapsella on tunteiden säätelyssä vaikeuksia voi se ilmetä esimerkiksi niin, että lapsi hermostuu tai ärtyy helposti, on todella pettynyt tai on surullinen pienistäkin asioista, käyttäytyy väkivaltaisesti tai raivoten tai on poikkeavan itsekeskeinen ja itsekäs ajattelutavaltaan. (Koskinen & Riihonen 2020.)

Ihmisen tunneprosessit muodostavat säätelysystemin. Se toimii sisäisen ja ulkoisen rajapinnan automaatiolla, sekä säätölee mielen ja kehon toimintaa vastaamaan ympäristön vaatimuksia. Tunteiden alkuperäinen tehtävä on ollut vaaran uhatessa varmistaa eloon jääminen. Ympäristön miellyttävyyttä, epämiellyttävyyttä, sekä kehollisia tuntemuksia arvioidaan aivojen tunnesysteemin avulla. (Pajulahti ym. 2020, 28.) Tunnereaktiot ovat mielen ja kehon kokonaisvaltaisia tiloja. Ne saavat ihmisen toimimaan sellaisissa olosuhteissa, joissa on välttämätöntä toimia (Nummenmaa 2010, 13.) Erityisesti ne liittyvät mielenliikkeisiin. Joskus myös tunnereaktiot liittyvät ulkoiseen toimintaan tai juuri siitä pidättäytymiseen. (Pietiäinen 2013, 29.)

Tunteiden tehtävä on seurata, sekä arvioida ympäristöä. Ympäristöstä seurataan hyödyllisiä asioita hyvinvoinnille, kuten läheisyyttä ja turvaa, mutta myös hyvinvoinnille haitallisia asioita, kuten fyysistä uhkaa, sekä negatiivista vuorovaikutusta. Tunnesysteemi toimii koko ajan ihmisen käytöksen taustalla ja säätölee samalla mielen sekä kehon toimintaa automaattisesti. (Pajulahti ym. 2020, 28–29.)

Esikouluikäinen lapsi yleensä osaa hieman jo säädellä tunteitaan. Hän ei välttämättä rupea itkemään tai raivostu pienestä pettymyksestä. Esikouluikäinen osaa jo odottaa, sekä

keskittyä tehtäviin noin 15–20 minuutin ajan. Hän tarvitsee sanallista ohjausta rauhoittuakseen, jos on hermostunut tai suuttunut. Aikuista lapsi tarvitsee tunteiden hillitsemiseen, että lapsi ei esimerkiksi vahingoita ketään tai riko mitään. (Riihonen & Koskinen 2020, 42.)

Köngäksen (2018, 176) mukaan tunteiden säätelyn vaikeus näkyy lapsilla leikin pätkittäisyytenä, suunnan vaihtoina tai aitojen tunteiden peittelyinä. Lasten ryhmäytymisissä tapahtuu aina tunteiden vaihtelua, joka johtaa tunteiden säätelyn kannalta epäonnistuneisiin leikkijoukon käänteisiin. Etenkin, jos tunteiden säätelyssä on haasteita.

2.3 Lapsen tunne-elämän kehityksen haasteet

Lapsen yksilöllinen oppimishistoria ja hänen kasvuolonsa vaikuttavat myös siihen millaisia tunnekokemuksia ja tunnetaitoja lapselle kehittyy (Opetushallitus 2022a). Kyse ei ole tunne-elämän vaikeudesta, vaan mahdollisesta tilapäisestä sekä ohimenevästä tilanteesta, mikäli lapsi välillä reagoi voimakkaasti tunteillaan johonkin asiaan. Tämä voi johtua esimerkiksi vanhempien erosta, muutosta tai muusta lapsen elämää koskettavasta kriisistä. Kestoltaan lyhytaikaiset taantumiset, painajaisunet tai ahdistuneisuudet kuuluvat lapsen normaaleihin kehitysvaiheisiin. Mikäli lapsi kärsii voimakkaista tunne-elämän häiriöstä kuten ahdistuksesta ja pelosta, voi ahdistus piiloutua muiden oireiden taakse. Mikäli lapsi on käytöshäiriöinen se voi näkyä lapsen toiminnassa ulospäin. (Koivunen & Lehtinen 2016, 182.)

Koivunen ja Lehtinen (2016, 181) toteaa että, lapsella voi esiintyä huolestuttavan käyttäytymisen piirteitä. Näitä piirteitä on itkuisuus, verbaalinen ja fyysinen aggressiivisuus, yksinäisyys, kiusaaminen, jatkuva häiritseminen, uhmakkuus, mustasukkaisuus, kiukkuisuus, huomiohakuisuus, sulkeutuneisuus ja tottelemattomuus. Piirteet muuttuvat huolestuttaviksi, jos niitä esiintyy pitkällä aikavälillä. Nämä piirteet voivat kertoa haasteista tunne-elämän kehityksen osal alueella. Huolestuttavan käyttäytymisen piirteet voivat myös viitata haasteisiin jollain muullakin kehitysal alueella.

Riskitekijät voivat vaikuttaa lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin. Riskitekijäksi kutsutaan tapahtumaa, ominaisuutta tai olosuhdetta, joka lisää todennäköisyyttä ongelmaan tai häiriöön. Yksittäinen riskitekijä ei välttämättä suoraan tarkoita sitä, että lapsen kehitys tai hyvinvointi olisi uhattuna vakavasti. Lapsen kannalta riskitekijöitä voivat olla esimerkiksi kehityshäiriöt, epävakaat olosuhteet, kiusatuksi tuleminen, puutteellinen vuorovaikutus tai keskittymisen, kielellisen kehityksen tai motoriikan vaikeudet. Riskitekijöiden lisäksi on lasta suojaavia tekijöitä, kuten lapsen perushoidon turvaaminen, lapsen kehitystason huomioiminen, lapsen kyky ilmaista tunteita, joustava temperamentti ja vähintään yksi turvallinen aikuisuusuhde. (Koivunen & Lehtinen 2016, 182–184.)

2.4 Neurologisperäisen oireyhtymän vaikutus tunne-elämään

Tunteiden tunnistaminen sekä niiden hallitseminen voi olla haastavaa joillekin ihmisille. Aleksitymiaksi kutsutaan erityistä vaikeutta tunnistaa millaisia tunteet ovat ja kuinka erottaa ne kehon eri tuntemuksista. Siihen liittyy myös omien tunteiden sanoilla kuvailemisen haasteellisuus. Tunteiden tunnistamisen sekä niiden hallitsemisen haasteet voivat liittyä myös johonkin neurologisperäiseen oireyhtymään. Esimerkiksi Touretten oireyhtymä on tällainen neurologisperäinen oireyhtymä. ADHD aiheuttaa myös haasteita tunteiden hallintaan ja niiden tunnistamiseen. (Opetushallitus 2022a.)

Lapselle, jolla on jokin neurokirjon diagnoosi, on itsesäätely haastavaa. Tunteiden säätely tuottaa usein silloin haasteita. Erityisesti silloin lapsi tarvitsee aikuisen tukea ja apua haastavien sekä myös muiden tunteiden käsittelyyn. Lasten keskimääräiseen tunnetaitojen kehitykseen verrattuna on neurokirjon lasten tunnetaitojen kehitys usein jäljessä. Lapsille, joilla on autismikirjoja, on vaikeaa tunnistaa toisten tunteita. Samalla toisten tunteiden huomioon ottaminen omassa toiminnassa on haastavaa. (Oksanen & Sollasvaara 2019, 171)

Autismikirjon omaava ihminen voi vaikuttaa usein siltä, että hän ei ymmärtäisi toisten tunteita tai näkökulmia. Tämä voi aiheuttaa haasteita sosiaalisessa kanssakäymisessä. (Dawson ym. 2009, 16.) Tunteiden säätely on kriittinen kehitysprosessi ja se on yhteydessä esimerkiksi sosiaalisten suhteiden kehittymiseen ja käyttäytymisen mukauttamiseen (Laurent ym. 2013, 113). Lapsilla, joilla on autismikirjoja, on usein vaikeuksia arvostaa toisten tunteita (Dawson ym. 2009, 16). Timosen (2019, 104) mukaan erityisesti lapselle, jolla on autismikirjoja, on tärkeää aikuisen kanssa tehdä vuorovaikutus ja tunnetyöskentelyä.

2.5 Koulun aloitus tunne-elämän kriisinä

Lapsen tunne-elämän kehityksessä on paljon haasteita ja voidaan puhua jopa kriiseistä. Yksi niistä on koulun aloitus. Koulun aloitus tuo lapselle uusia velvoitteita sekä virikkeitä. Lapsen täytyy myös opetella uusia sääntöjä, tapoja ja rooleja. Ekaluokkalainen on vielä lapsi, joka usein jännittää uusia tilanteita. On hyvä muistaa, että lapsuus jatkuu, vaikka koulu alkaa. Lapselle tulee myös paljon uutta muistettavaa ja hän tarvitsee vielä paljon aikuisen/vanhemman tukea ja apua. Uusi elämänvaihe on lapselle jännittävä. Hän tarvitsee edelleen vanhemman tukea, turvaa, huolenpitoa ja syyliä. Lapselle on myös tärkeää, että vanhempi on kiinnostunut lapsen koulunkäynnistä ja kyselee koulupäivistä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2017, 4–5.)

Lapsi tarvitsee paljon kehuja ja kannustusta. On hyvä muistaa kehua pienistäkin onnistumisista. Epäonnistumisista ei kannata syyllistää vaan kannustaa eteenpäin ja muistuttaa

lasta, että kaikkea ei tarvitse osata heti ja kaikki epäonnistuvat joskus. Aikuisen tuella lapsi oppii sietämään ja käsittelemään epäonnistumisia. Lapsi myös vahvistuu kohtaamaan tulevaisuudessa erilaisia tilanteita ja asioita. Kouluun liittyvistä peloista on myös hyvä puhua ja vanhemman tehtävänä on yrittää lievittää pelkoa. Esimerkiksi kouluun, koulumatkaan sekä opettajaan tutustuminen ennakkoon voi lievittää pelkoa. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2017, 5–6.)

Kodin ja koulun yhteistyö on tärkeää etenkin koulun alkaessa, mutta myös koko peruskoulun ajan. Lapsen etu on, että kodin ja koulun kasvatustavoitteet ovat samansuuntaiset, sillä usein opettajasta tulee pienelle oppilaalle tärkeä ja opettajan sanomisia voidaan jopa uskoa paremmin. Opettajan tehtävä on antaa vanhemmille rehellinen kuva lapsen koulunkäynnistä. Vanhempien ja opettajan välinen kommunikointi tulisi olla myös avointa ja rehellistä, jotta mahdollisiin haasteisiin pystyttäisiin puuttumaan jo varhaisessa vaiheessa, esimerkiksi oppimisvaikeuksiin. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2017, 6.)

MIELI Suomen Mielenterveys ry (2021a) korostaa, että tunnetaitojen yksi tärkeimmistä taidoista on itsesäätely etenkin koulun aloituksen tai muun tunne-elämän haastavassa tai kriisi vaiheessa. Itsesäätelyn avulla lapsi oppii säätelemään erilaisia emootioita. Tämä auttaa selviämään olosuhteissa, jossa mielen tasapaino on uhattuna. Itsesäätelyn taitoja opetellaan lapsuudesta aikuisuuteen.

Pettymyksen sietokyky on tärkeä osa itsesäätelyä sekä tunnetaitojen oppimista. Lapsi tai kukaan muukaan ihminen ei voi välttyä pettymyksiltä. Lapsen pettymystä ei tule vähätellä tai kieltää. Lapsi kaipaa pettymyksen koetessaan lohdutusta sekä myötäelämistä. Lapsi huomaa pettymyksen keskellä, että muiden yksilöiden käsitys hänestä ei muutu, kaikki pysyy ennallaan. Se on alku pettymysten sietokyvylle. Minäkuva sekä itsetunto pysyy, vaikka vastoinkäymiset sekä pettymykset näitä koettelevat. (MIELI Suomen Mielenterveys ry, 2021a.)

3 Sosiaalis-emotionaalinen kehitys

3.1 Sosioemotionaalinen kompetenssi

Sosioemotionaalinen kompetenssi käsitteenä kattaa ihmisen vuorovaikutussuhteiden ja tunne-elämän kyvykkyyden, pystyvyyden tai pätevyyden. Kompetenssin kehittyminen yksilöllä alkaa syntymästä ja jatkuu koko elämän ajan. Vuorovaikutus lähiympäristön kanssa vaikuttaa siihen miten sosioemotionaalinen kompetenssi muovautuu. (Kiviluote 2019, 14.)

Sosioemotionaalinen kompetenssi koostuu eri osa-alueista. Yksi sen osa on tunne- ja it-sesäätelytaidot. Se sisältää tunteiden tunnistamisen ja säätelyn, empatiankyvyn, impuls-sien hallinnan ja aggressiivisuuden. Sosioemotionaalisen kompetenssin toinen osa on so-siokognitiiviset taidot. Se taas sisältää havainnot ja tulkinnat, toisen asemaan asettumisen, seuraamusten ennakoinnin ja arvioinnin sekä asetettujen tavoitteiden ja toimintavaihtoeh-tojen suotuisuuden. Kolmas osa-alue on sosiaaliset taidot. Tähän osa-alueeseen sisältyy kommunikointi, kuunteleminen, toisiin reagointi, jakaminen, auttaminen, assertiivisuus ja yhteistyö. (Kiviluote 2019, 15–16.)

Kiintymyssuhteet ja osallisuus on myös yksi sosioemotionaalisen kompetenssin osa-alue. Yksilön minäkuva, itsetunto, odotukset sekä uskomukset vaikuttavat siihen, miten kiinty-myssuhde muodostuu ja miten sitä ylläpidetään. Tämän lisäksi ne vaikuttavat myös ryhmän kuulumiseen ja osallistumiseen. Kokemukset kiusaamisesta ja yksinäisyydestä kuuluvat myös tähän osa-alueeseen. Sosioemotionaalisten kompetenssien muodostumiseen vaikut-taa yksilön tavoitteet ja motiivit vuorovaikutuksessa sekä toimintaympäristö. (Kiviluote 2019, 15–16.)

3.2 Sosioemotionaalisen kehityksen haasteet

Sosiaalis-emotionaaliset haasteet erottuvat sosiaalisessa kanssa käymisessä, vuorovaiku-tuksessa ja lapsen tunne-elämän ilmaisussa. Ongelmien määrittelyssä on perinteenä pistää ongelma lapseen, yksilöön. Kasvattajana tulisi ottaa huomioon myös yhteisön merkitys so-sioemotionaalisten taitojen kehittymiseen, sillä sosiaaliset ja emotionaaliset haasteet tarvit-sevat sopivia olosuhteita syntyäkseen. Sosiaalis-emotionaalisista vaikeuksista kärsivät lap-set saattavat kantaa ylimääräistä taakkaa, sillä sosioemotionaaliset haasteet liitetään usein käyttäytymisen ongelmiin. (Pihlaja 2019, 151.)

Varhaiskasvatuksessa puhutaan sosiaalisemotionaalisista vaikeuksista, mutta koulumaail-massa käytetään usein termiä käyttäytymishäiriö. Käyttäytymishäiriöille voidaan antaa diag-nooseja kouluikäisille lapsille, näitä voi olla esimerkiksi masennus tai ADHD. Olennaista on tunnistaa luonnollisesti lapsen tarvitsema apu ja tuki, eikä vain nimetä lapsen

sosiaalisemotionaalisia vaikeuksia. Lapsen tuen tarpeiden tunnistaminen, sekä niihin vastaaminen pedagogisesti, sekä myönteinen vaikutus lapsen kasvuolosuhteisiin on ratkaisevaa. (Pihlaja 2019, 152.)

Esimerkiksi 6-vuotiaalta lapsella, jolla on sosiaaliemotionaalisia vaikeuksia, ei voi vaatia samaa kuin muilta ikäisiltään lapsilta. Lapsella voi olla myös haasteita muilla kehityksen alueilla. Lapsen tunne-elämän ja sosiaalisen kasvun kehitystason tunnistaminen on erittäin tärkeää, sekä lapsen huomioiminen ja tukeminen kokonaisvaltaisesti. (Pihlaja 2019, 153.)

Aggressio on tunne, johon nivoutuu muita tunteita sekä myös toimintaimpulsseja (Koskinen & Riihonen 2020, 12). Aggression tunteita kokevat kaikki ihmiset (Ahonen, 2017, 32). Aggressio taas voi johtaa aggressiiviseen käytökseen. Aggressiivisuus taas on toimintaa, jonka tarkoituksena on vahingoittaa toista hänen tahtomattaan. Erityisesti silloin, jos aggressioon liittyy vihan tunteita voi se johtaa aggressiiviseen käytökseen. Ilman vihan tunnetta voi esiintyä aggressiota. (Koskinen & Riihonen 2020, 12.)

Aggressio voi esiintyä monessa erilaisessa muodossa. Se voi olla esimerkiksi fyysistä, sosiaalista tai sanallista. Fyysisenä näyttäytyvä aggressio kattaa erilaiset fyysisen väkivallan muodot. Sosiaalinen aggressio taas sisältää esimerkiksi ulkopuolelle jättämisen, juoruilun ja mykkäkoulun pitämisen. Sanallinen aggressio taas voi esiintyä esimerkiksi huutamisen, kiroilun tai nimittelyn muodossa. (Koskinen & Riihonen 2020, 12.)

Aggressio jaetaan myös reaktiiviseen ja proaktiiviseen aggressiivisuuteen. Reaktiivisessa aggressiossa lapsessa herää voimakas tunne. Tämä voimakas tunne johtuu ympäristön ärsykkeestä. Voimakas tunne purkautuu silloin impulsiivisesti aggressiivisena käytökseenä. Reaktiivisen aggressiivisuuden laukeamiseen vaikuttaa lapsen itsesäätelytaidot. Reaktiiviseen aggressiivisuuteen verrattuna proaktiivinen aggressiivisuus on hallitumpaa. Se on myös jopa suunnitelmallisempaa. Proaktiivisessa aggressiivisuudessa lapsi tietää jo mahdollisen aiemman kokemuksen perusteella, että hän voi saavuttaa itselleen tärkeän tavoitteen uhkaavan käytöksen avulla. (Ahonen, 2017, 33–34.)

Mielihyvän menetyksestä eli turhautumisesta voi seurata reaktiona aggressio. Aggressio voi olla myös kommunikointi toiselle. Tällaisessa kommunikoinnissa aggression kautta näytetään toiselle, että viestiä on vihainen. (Sinkkonen 2008, 137.) Aggressiivinen purkaus voi aiheuttaa sen, että lapsi jää ilman tukea. Usein tunnepurkaus jättää alakuloisen, yksinäisen ja syyllisen tunteen. Samalla se kuluttaa voimia. (Nurmi 2015, 164.)

Aggressiivinen käytös on usein oirehdintaa jostain asiasta. Usein aggressiivinen käytös johtuu henkisestä pahoinvoinnista ja keinottomuudesta. Aggressiivisen käytöksen säätelyyn vaikuttaa vahvasti lapsen kehitysikä. (Koskinen & Riihonen 2020, 15–16.)

4 Tunnekasvatus

4.1 Tunnekasvatus varhaiskasvatuksessa ja kotona

Tunnetaidot ovat taito, joka on opittavissa sekä opetettavissa. Kyky havaita, tunnistaa sekä nimetä erilaisia tunteita ovat osa tunnetaitoja. Tämän lisäksi tunnetaitoihin kuuluu kyky ilmaista ja ymmärtää erilaisia tunteita sekä säädellä niitä. (MIELI Suomen Mielenterveys ry 2021b.) Itsehavainnointi ja reflektointi ovat keinoja, joilla voi aloittaa tunnetaitojen harjoittelun (Opetushallitus 2022b).

Tunnekasvatuksessa voidaan käyttää kuvia, jotka kertovat erilaisista tunteista erityisesti silloin kun esimerkiksi kielellisessä kommunikoinnissa on haasteita. Silloin kun kielellinen kommunikointi sujuu, voidaan erilaisia tarinoita, satuja, näytelmiä, elokuvia, sekä kasvatuksellisia keskusteluja käyttää ja sisällyttää tunnekasvatukseen. (Opetushallitus 2022b.) Aikuinen voi toteuttaa tunnekasvatusta myös neuvomalla lapselle erilaisia tunnesäätely keinoja (Livingston & Pöyhönen 2020, 15).

Kaikenikäisille lapsille voi opettaa tunnetaitoja (Suhonen 2020, 68). Kotona lapsi oppii tunnetaitoja jo vauvasta alkaen havainnoimalla sekä jäljittelemällä vanhempiaan ja jos on sisarusksia niin myös heitä. Leikki on myös tärkeä osa tunnetaitojen oppimista, sillä leikissä lapsi harjoittelee oppimaansa. Esimerkiksi leikissä tarvitaan aikuista sanoittamaan ja nimeämään tunteita. Lapsen on hyvä omaksua, että vain hän itse kokee sekä voi hallita omia emootioitaan. Vanhempien ensisijaiseksi tehtäväksi tunnekasvatuksen alueista voisi sanoa turvallisuudentunteen. Lapsen hyvä kehittyminen sekä oppiminen perustuu turvallisuuden tunteeseen. (Opetushallitus 2022b.)

Läheinen suhde ainakin yhteen aikuiseen toimii tärkeänä perustana lapsen tunne-elämälle. Lapselle oma perhe ja koti on paikka, jossa hän voi opetella erilaisia tunteita. Jos lapsi saa opetella tarpeeksi hän voi oppia käsittelemään erilaisia tunteita sekä helpottaa omaa pahaa oloaan puhumalla. Lapsi oppii tunnistamaan tunteitaan, kun tunteista puhutaan niiden oikeilla nimillä. Malli joka aikuiselta saadaan, on tärkeä tunnetaitojen oppimisessa. (Opetushallitus 2022a.) Laaksonen (2022, 53) toteaa että lapsen itsesäätelyn sekä tunnetaitojen kehitykseen sekä minäkuvan muodostumiseen vaikuttaa myös aikuiselta saatava esimerkki.

Lapsen tunne-elämän kehitykseen vaikuttaa positiivisesti se, jos aikuinen keskustelee lapsen tunnekokemuksista hänen kanssaan. Myös se, että aikuinen keskustelee omista tunnekokemuksistaan lapsen kanssa vaikuttaa lapsen tunne-elämän kehitykseen positiivisesti. (Ahonen ym. 2014, 119.) Jokaisella lapsella on oikeus käsitellä ristiriitoja ja tunteita,

sekä ilmaista itseään ja omia ajatuksiaan (Opetushallitus 2016, 15). Kun aikuinen hyväksyy lapsen tunteet sekä auttaa sanoittamaan ja käsittelemään niitä voi hän näin tukea lapsen tunnetaitojen sekä itsesäätelyn kehitystä (Laaksonen 2022, 53).

Esiopetuksen yhdeksi tärkeimmäksi tehtäväksi on nimetty lapsen monipuolisen kasvun ja kehityksen, sekä oppimisen tukeminen ja edistäminen opetussuunnitelman perusteissa. Kasvattaja joutuu pohtimaan kyseisen esiopetuksen tärkeän tehtävän pedagogisia ratkaisuja ja mitä se häneltä edellyttää. Kasvattaja joutuu myös opettelemaan ja selvittämään, millainen kasvu- ja oppimisympäristö on lapselle parhaaksi, sekä miten se sopii lapsen muuhun elämänpiiriin. (Högström & Saloranta 2001, 7.)

Esiopetuksessa lapsi oppii järjestämään omia kokemuksia, tulkintoja, sekä tuen avulla hallitsemaan elämäänsä, jonka kasvu- sekä oppimisympäristö hänelle on tarjonnut. Esiopetus monipuolistaa lapsuuden toimintoja lasta motivoivalla tavalla. Tämän vuoksi kasvattajalta edellytetään ymmärrystä kohdata lapsi lapsena, jolla on oikeudet oppimiseen ja opiskeluun, jotka vastaavat hänen kehitystään, sekä edellytyksiään. (Högström & Saloranta 2001, 7.) Esiopetuksen yhtenä tehtävänä on myös kehittää lapsen tunnetaitoja (Opetushallitus 2016, 15), sekä osana opetussuunnitelmaa on tunnetaitojen opettaminen (Opetushallitus 2022b).

4.2 Päiväkodin/koulun ja kodin yhteistyö

Ahosen (2017, 243–245) mukaan vuorovaikutus lapsen vanhempien ja varhaiskasvatusyksikön välillä on tärkeää. Jos lapsi tarvitsee päiväkodissa tavallista enemmän tukea silloin, on päiväkodin ja vanhempien kasvatusyhteistyön erityisen tärkeää olla toimivaa. Toimivasta yhteistyöstä voidaan puhua silloin kun vanhemmat ja ammattilaiset voivat molemmat keskustelussa jakaa tietämystään lapsesta. Ammattilainen voi luoda yhteistyölle hyvän pohjan osoittamalla vanhemmille, että heidän mielipiteensä sekä näkemyksensä ovat tärkeitä. Toimivalla yhteistyöllä, voidaan edistää perheen hyvinvointia. Myös perhettä kuormittavissa tilanteissa yhteistyö perheen ja päiväkodin kanssa voi olla myös lasta suojaava tekijä.

Yhteistyöhön vanhempien ja päiväkodin välillä vaikuttaa heikentävästi se, jos toistuvasti lapsen käyttäytymisestä annetaan vanhemmalle negatiivista palautetta. Jos negatiivista palautetta on kerrottava lapsen toiminnasta vanhemmille niin silloin tulee palautteen mukana antaa myös positiivista palautetta. Vanhemmat kokevat tärkeänä sen, että heidän lapsestaan on varhaiskasvatuksessa huomattu positiivisia ominaisuuksia sekä piirteitä. Jos vanhempi saa lapsestaan runsaasti negatiivista palautetta voi tämä alkaa heijastumaan vanhemman käsitykseen omasta lapsestaan. (Ahonen 2017, 247–248.)

Kaikki osapuolet toivovat informaation kulkevan eteenpäin sujuvasti. Opettajat niin päiväkodissa kuin koulussakin toivovat vanhempien olevan aktiivisia ja olemaan yhteydessä matalla kynnyksellä ja vanhemmat haluavat, että heidät pidetään ajan tasalla. Vanhemmasta voi joskus tuntua jopa turhalta jokin ilmoitus tai viesti päiväkodilta tai koululta, mutta kokonaisuuden kannalta sillä voi olla merkitystä. Vanhemman on kuitenkin hyvä yrittää ymmärtää opettajaa, sillä jokaisella kasvattajalla on oma näkemys siitä, milloin ja mistä asioista kotiin ollaan yhteydessä. (Parvela & Sinkkonen 2011, 178–179.) Päivittäin käytävät keskustelut lapsen päivän kuulumisista on keino, jolla voidaan lisätä perheen ja päiväkodin välistä vuorovaikutusta (Koskinen & Riihonen 2020, 262).

5 Opinnäytetyön toteutus

5.1 Tutkimuksen kohderyhmä sekä aineiston keruu

Tutkimuksen kohderyhmänä oli esikouluikäiset lapset ja heidän vanhempansa. Kohderyhmä rajattiin vain Päiväkoti Pääskynpesän esikoululaisiin ja heidän vanhempiinsa. Tutkimukseen osallistumiskriteeri oli, että vanhemmalla on esikouluikäinen lapsi kyseisen päiväkodin ryhmässä. Tutkimuksen kyselyjä toimitettiin yhteensä 14 kappaletta. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista. Kyselyyn osallistumisen sai keskeyttää missä vaiheessa tahansa. Tutkimukseen tietoa kerättiin nimettömillä kyselylomakkeilla. Niissä ei kysely mitään henkilötietoja. Vanhemmille toimitetuista 14. kyselystä kolme palautettiin. Tutkimuksen kyselylomakkeet jaettiin 30.3.2022 ja niiden palautuspäivä oli 14.4.2022.

Tutkimuksen kysely sisälsi kuusi kysymystä, joiden avulla pyrittiin selvittämään vanhempien näkökulmasta, miten lasten vanhemmat kokevat kyseisessä päiväkodissa toteutetun tunnekasvatuksen, miten koti ja varhaiskasvatus toimivat yhteistyössä keskenään tunnekasvatuksen osalta sekä miten lapsen tuleva koulun aloitus on mahdollisesti vaikuttanut lapsen tunne-elämään. Kyselylomakkeessa kysymykset oli esitetty avoimessa muodossa. Kyselyyn vastaaja sai itse määritellä vastauksen pituuden ja sen, kuinka laajasti kysymykseen vastasi. Avoimilla kysymyksillä pyrittiin saamaan kattavampi käsitys lapsen tunne-elämästä ja mahdollisesti siihen vaikuttavasta koulun aloituksesta. Kyselylomakkeessa kysyttiin vain välttämättömät kysymykset.

Aineisto kerättiin paperisilla kyselylomakkeilla (Liite 1). Esikoululaisten vanhemmat saivat kyselylomakkeet päiväkodilta. Kyselylomakkeen mukana toimitettiin saatekirje (Liite 2) jossa kerrottiin tutkimuksesta ja siihen osallistumisesta. Saatekirjeen lisäksi toimitettiin myös opinnäytetyötä koskeva tietosuojailmoitus (Liite 3). Täytetyt lomakkeet palautettiin takaisin päiväkodille. Päiväkoti toimitti kyselylomakkeet suoraan tutkijoille. Palautetut tutkimukset säilytettiin lukollisessa kaapissa tutkimuksen ajan. Tutkimuksen kyselylomakkeet tallennettiin sähköiseen muotoon. Sähköisessä muodossa olevat kyselyt säilytettiin korkeakoulun omilla tietoturvallisilla palvelimilla, ja tietoihin pääsi vain asianosainen henkilökohtaisilla tunnistetiedoilla.

5.2 Tutkimusmenetelmät

Laadullinen tutkimus on tutkimustapa, joka perustuu tulkintaan. Sen avulla on mahdollista tutkia ihmisen arkipäivän monimuotoista sosiaalista todellisuutta. Ihmisten sosiaalista todellisuutta kuvataan ihmisten kokemusten avulla. Tavoitteena on ymmärtää ihmisten tuottamia monitulkintaisia, sekä subjektiivisia merkityksiä. Laadullista tutkimusta voidaan käyttää

myös, kun halutaan tutkia ihmisen sosiaalista todellisuutta sisältäpäin, tutkimukseen tai kehittämiseen osallistuvien ihmisten näkökulmasta tai halutaan saada tutkimuskohde tietoiseksi antamistaan merkityksistä, jotka ei eivät ole niin ilmeisiä. (Vilka 2021, 17–18.)

Laadullisessa tutkimuksessa, kun ihminen on tutkimuskohteena erityislaatuinen, sekä ihmisen kokemukset ja niiden merkitykset ovat subjektiivisia sekä monitulkintaisia tarkoittaa, että kokemukset muodostuvat aina ihmisen koetussa ja eletyssä todellisuudessa eli elämaailmassa. Elämaailma on siis todellisuus, jossa ihmisen kokemuksista muodostuneet merkitykset tulevat ymmärretyksi subjektiivisesti sekä henkilökohtaisesti merkitykselliseksi. Laadullisessa tutkimuksessa merkitys on laatua. (Vilka 2021, 18.)

Laadullinen tutkimus eli kvalitatiivinen tutkimus on myös tieteellisen tutkimuksen yksi menetelmäsuuntaus. Siinä pyritään käsittämään kohteen laatua, ominaisuuksia sekä sen merkitystä kokonaisvaltaisesti. Laadullista tutkimusta voidaan toteuttaa monilla erilaisilla keinoilla. Kuitenkin näillä mahdollisilla menetelmillä on yhteisiä piirteitä, esimerkiksi esiintymisympäristö, tausta, kohteen tarkoitus ja merkitys, sekä ilmaisun ja kielen näkökulmat. Laadullisen tutkimuksen parina pidetään yleensä määrällistä eli kvantitatiivista tutkimusta. Kvantitatiivinen tutkimus pohjautuu kohteen kuvailemiseen, sekä tulkitsemiseen tilastojen ja numeroiden avulla. Näiden tutkimusmenetelmien eroja usein korostetaan, vaikka molempia tutkimusmenetelmiä voidaan käyttää samassa tutkimuksessa. (Jyväskylän yliopisto, 2021.)

Laadullinen tutkimus on aina empiiristä tutkimusta eli se pohjautuu erilaisiin materiaaleihin, sekä niiden analysointiin. Empiirisyys ei poissulje kuitenkaan teoriaa. Empiiristä tutkimusta ei ole mahdollista tehdä ilman teoriapohjaa. (Juhila 2022.) Tutkijan kannalta on tärkeää, että hän onnistuu rajaamaan tutkimuksen siten, että tutkimuksesta tulee mielekäs sekä toteuttamiskelpoinen. Laadullisen tutkimuksen kenttä on laaja, joten tutkija joutuu käyttämään tutkimuksessa monia näkökulmia, mutta tarkoittaa myös näkökulmien rajausta. Tutkija joutuu valitsemaan näkökulmia sekä rajaamaan niitä laadullisen tutkimuksen laajuuden vuoksi. Näkökulma tarkoittaa mahdollisuutta tarkastella todellisuutta, siitä saatavan tiedon luonetta, sekä tiedon tuottamisen mahdollisuutta. Näkökulma ohjaa koko tutkimuksen ajan tutkijan valintoja (Jokinen, 2022.)

5.3 Aineiston analyysi

Analysointi on ongelmanratkaisutapa, jonka tarkoituksena on tiivistää isommat sisältökokoaisuudet pienemmiksi kokonaisuuksiksi. Ajattelu, lukeminen, erittely, ryhmittely, tulkinta, sekä eriteltyjen kokonaisuuksien nimeäminen liittyy analyysin tekemiseen. Analysoinnin tavoitteena on myös, että tutkija oppii hallitsemaan, sekä ymmärtämään laajaa

sisältökokonaisuutta, aineistossa ilmaantuvia muuttujia, ilmaisuja, sekä kielenkäyttöä ja niihin liittyviä merkityksiä. (Vilka 2021,129.)

Analyysimenetelmämme on sisällönanalyysi. Sisällönanalyysi keskittyy aineiston asiaan, aiheeseen sekä teemaan. Tärkeää on, että mistä haastateltavat puhuvat kyselylomakkeessa. Sisällönanalyysi pohjautuu tutkijan rakentamalle koodaukselle. Siinä tutkija tunnistaa sekä nimeää materiaaleista löydettyjä sisällöllisiä elementtejä. Koodaus on aineistolähtöistä, joka tarkoittaa, että tutkija etsii aineistosta jotain, joka kertoo tutkittavasta asiasta ja mikä on häntä kiinnostavaa. Teorian ohjaamassa koodauksessa tutkija valitsee häntä kiinnostavan aineiston teoreettisen ymmärryksensä pohjalta. (Vuori 2022.)

Sisällönanalyysin päämääränä on laatia sanallinen sekä selkeä kuvaus ilmiöstä, jota tutkitaan. Analyysissa aineisto järjestetään selkeään ja tiiviiseen muotoon ja siinä ei tule kadottaa sen tuomaa informaatiota. Sisällönanalyysia voi tehdä myös erilaisella tavalla. Tässä tavassa pysytään koko ajan lähellä sitä mitä haastateltavat puhuvat tai mitä kyselyiden vastauksissa lukee. Tässä analyysitavassa ei pyritä saavuttamaan abstraktia kuvausta tutkimuksesta, vaan lähinnä selvitetään erilaisia keinoja, joilla jotain asiaa kuvaillaan. (Vuori 2022.)

5.4 Tutkimuksen tulokset

Ensimmäinen kysymys koski sitä tietävätkö vanhemmat, kuinka heidän lapsensa päiväkodissa toteutetaan tunnekasvatusta. Kaikki vastanneet kertoivat tietävänsä, miten tunnekasvatusta heidän lapsensa kohdalla toteutetaan. Vastauksissa kerrottiin, kuinka tunnekasvatusta toteutetaan erilaisilla ryhmätuokiolla, kahdenkeskisillä keskusteluilla, saduilla ja palkitsemisilla. Vastauksissa korostui yksilöllisyys. Yksi vanhempi kertoi, että päiväkodissa paneudutaan yksittäisen lapsen henkilökohtaiseen tunne-elämään. Myös lapsen tarpeet otetaan huomioon tunnekasvatuksessa. Kaksi vanhempaa mainitsivat Piki -tunnekasvatus materiaalit.

Toinen kysymys koski päiväkodin tunnekasvatusta, sekä miten vanhemmat sen kokevat. Kaikki lomakkeisiin vastanneet antoivat positiivista palautetta ja kokivat päiväkodin tunnekasvatuksen hyvänä ja toimivana. Tunnekasvatusta päiväkodissa kuvailtiin esimerkiksi ammattimaiseksi, lempeäksi, sekä loistavaksi. Yksi vanhempi kertoi kyselylomakkeessa, että kyseisessä päiväkodissa huomataan ja puututaan asioihin herkästi. Samainen vanhempi piti päiväkodin tunnekasvatusta heidän yhtenä tärkeimpänä ja vahvimpana osa-alueena.

Kolmas kysymys lomakkeessa koski vanhempien, sekä päiväkodin välistä yhteistyötä tunnekasvatuksen osalta. Kaikki lomakkeisiin vastanneet vastasivat myöntävästi, että yhteistyötä tehdään. Kyselyyn vastanneista kaksi vanhempaa korostivat yhteistyön olevan hyvin tiivistä. Eräs vanhempi kertoi, että kotona on ollut haasteita lapsen tunne-elämän kanssa ja tämän takia on lapsen ryhmän opettajan kanssa oltu paljon yhteydessä. Yksi vanhempi kertoi, että päiväkodin henkilökunta on aidosti kiinnostunut lapsen ja perheen elämästä.

Neljäntenä kysymyksenä oli, millaista yhteistyötä päiväkotitekee perheenne kanssa lapsenne kohdalla. Vastauksissa kerrottiin, että yhteistyötä tehdään päivittäin lapsen päivän kuulumisten kertomisen kautta. Myös erilaiset palaverit ja keskustelut mainittiin keinoiksi, joiden avulla tehdään yhteistyötä. Yksi vanhempi kertoi, että yhdessä perheen ja päiväkodin henkilökunnan kanssa pohdintaa toimintatapoja ja ratkaisuja. Lomakkeissa kerrottiin myös, että yhteistyötä tehdään viestitse vanhempien kanssa. Lapsen kanssa käydään myös tarvittaessa kahdenkeskisiä keskusteluja. Tarvittaessa päiväkotitekee myös tarjonnut ohjausta tarvittaviin palveluihin, erityisesti matalan kynnyksen palveluihin. Yksi vanhempi kertoi vastauslomakkeessaan, että heillä ei lomakkeen täyttö hetkellä ollut tarvetta erityiselle yhteistyölle.

Viides kysymys koski koulun aloituksen vaikutusta lapsen tunne-elämään. Yksi kyselyyn vastannut vanhempi koki koulun aloituksen vaikuttaneen lapsen tunne-elämään tai ajattelee asian olevan todennäköistä, että juuri koulun aloitus on tähän vaikuttanut. Kaksi vanhempaa vastasi lasta koulun aloituksen pohdituttavan ja tulevan esille lapsen puheissa. Yksi vanhempi kertoi, että lapsen kanssa harjoitellaan sekä opitaan tunne- ja kaveritaitoja. Yhdessä vastauslomakkeessa koettiin lapsen kyseisen iän olevan juuri sillä hetkellä haastavin ikä. Yksi vanhempi kertoi, että perheen henkilökohtaisen tilanteen takia ei tuleva koulun aloitus ole vielä erityisemmin lasta pohdituttanut.

Viimeisenä kysymyksenä lomakkeessa kysyttiin edelliseen kysymykseen viitaten vielä tarkentavasti, että miten lapsen mahdolliset tunne-elämän muutokset ovat näkyneet lapsessa. Yksi kyselyyn vastannut vanhempi vastasi, että perheen tilanteen vuoksi, koulun aloitusta ja sen vaikutuksia ei ole mietitty kotona sen enempää. Kaksi kyselyyn vastannutta vanhempaa kertoi koulun aloituksella olevan vaikutuksia lapsen tunne-elämään, sekä tunnesäätelyyn. Lapsella ollut esimerkiksi voimakkaita tunteita, itkukohtauksia, pommittamista, sekä lapsen on huomattu kokevan paineita koulun aloituksesta. Yksi vanhempi kertoi, että lapsen itku- ja raivokohtauksiin ei auta enää aiemmin hyväksi koetut rauhoittumiskeinot.

6 Pohdinta

6.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tutkimuskyselyiden perusteella selviää, että päiväkodissa toteutetaan erilaista tunnekasvatusta, josta vanhemmat ovat tietoisia. Vanhemmat olivat tyytyväisiä tunnekasvatukseen toteutumiseen ja kuvailivat sitä positiivisesti. Yhteistyötä vanhemmat kuvailivat toimivaksi, sekä tarvittaessa tiiviiksi. Tutkimuksen perusteella voidaan huomata, että päiväkotitekee yhteistyötä perheiden kanssa. Yhteistyö on päivittäistä. Päivän kuulumisten kautta vanhempi saa käsityksen lapsensa päivästä. Samalla voidaan keskustella mahdollisista huomioista, joita vanhempi tai ammattilainen on lapsesta huomannut. Silloin kaikilla osapuolilla on tarvittavaa tietoa lapsesta ja hänen toiminnastaan. Näin voidaan tukea lapsen kasvua ja kehitystä. Tällä perheen ja päiväkodin välisellä vuorovaikutuksella voidaan varmistaa se, että kasvatuksessa on yhtenäinen linja. Erityisesti silloin kun perheellä tai lapsella on haasteita, tehdään päiväkodin kanssa tiivistä yhteistyötä. Päiväkotitekev tarvittaessa ohjaa perheen myös muihin palveluihin, joita perhe mahdollisesti sillä hetkellä tarvitsee.

Vastauksien perusteella vanhemmat ovat huomanneet koulun aloituksen vaikutuksia lapsen tunne-elämään. Tämä on näkynyt lapsen toiminnassa ja tunteiden säätelyssä, esimerkiksi kiukkukohtauksina, sekä pomottamisena. Vanhemmat olivat huomanneet koulun aloituksen olevan paljon lapsen puheissa ja ajatuksissa. Vanhemmat olivat myös huomanneet lapsen kokevan paineita koulun aloituksesta.

Tutkimus osoittaa, että päiväkodissa toteutetaan tunnekasvatusta ja se on jopa päiväkodin yksi vahvuusalueista. Tunnekasvatukseen panostetaan ja otetaan huomioon jokaisessa tilanteessa. Esikoululaisille on tärkeää opettaa tunnetaitoja, sillä koulun alkaminen on lähellä ja koulussa oppiminen on itsenäisempää. Päiväkodissa opitaan usein jo tunnetaitojen perustaidot. Koulussa jatketaan tunnetaitojen oppimista, mutta se tapahtuu muun oppimisen ohessa.

Toteutettu tutkimus ei anna luotettavia ja kattavia tuloksia. Ne kertovat suuntaa antavia tuloksia siitä, että koulun aloituksella on vaikutusta lapsen tunne-elämään. Vastausten samankaltaisuus tukee vähäisiä tuloksia. Saadut vastaukset ovat osoittautuneet samankaltaisiksi ennen tutkimusta olevan oletuksen kanssa siitä, että koulun aloituksella on vaikutusta lapsen tunne-elämään. Tutkimus osoittaa sen, että päiväkodin tunnekasvatus toimii ja on lapselle sopivaa ja tukee lapsen emotionaalista kehitystä.

6.2 Eettisyys ja luotettavuus

Kokonaisuutena opinnäytetyöprosessin pitäisi olla luotettava. Opinnäytetyöprosessin ei tulisi tuottaa satunnaisia tuloksia tai kehittämisehdotuksia. Tutkimus ei myös saa sisältää sisäisiä ristiriitoja. (Vilkkä 2021, 185–186.) Kyselylomakkeita jaettiin vanhemmille 14kpl, mutta vain kolme lomaketta palautettiin. Kyselylomakkeiden määrä vaikutti tutkimuksen luotettavuuteen, mutta se oli suuntaa antava yhtenäisten vastausten vuoksi.

Omalla toiminnalla on vaikutus siihen, kuinka luotettava opinnäytetyö sekä sen teko prosessi ovat. Esimerkiksi millaisia lähteitä ja aineistoja tutkimukseen valitaan vaikuttaa vahvasti siihen, kuinka luotettava tutkimus on. Myös aineiston ja lähteiden laatu vaikuttavat luotettavuuteen. (Vilkkä 2021, 185–186.) Olemme pyrkineet käyttämään tiedepohjaisia lähteitä, esimerkiksi kirjoja, sekä laadukkaita nettisivustoja, joiden ylläpitäjät ovat luotettavia. Lähteiden määrä lisää tutkimuksen luotettavuutta sekä lähteiden yhteneväisyys.

Opinnäytetyöprosessin aikana on tärkeää, että osaa arvioida omaa toimintaansa sekä sen vaikutusta tuloksiin, päätelmiin sekä tutkimuksesta saatavien tulosten hyödynnettävyyteen. Tämän lisäksi on tärkeää, että prosessin aikana tapahtuneita luotettavuutta heikentäviä asioita ei peitellä. (Vilkkä 2021, 185–186.) Olemme arvioineet omaa toimintaamme etenkin lähteiden käyttöä prosessin aikana kriittisesti. Suhtauduimme aluksi kriittisesti myös saamaamme kolmeen lomakkeeseen, mutta saimme kuitenkin tehtyä tutkimuksen. Kerroimme heti lomakkeista, joka heikensi luotettavuutta ja olemme maininneet siitä opinnäytetyösämme useaan kertaan.

Opinnäytetyön arvioinnin tulee olla tarkkaa, sekä myös rehellistä. Silloin ei riitä, että mainitaan toimineensa eettisten periaatteiden mukaan. On tärkeää, kertoa miten opinnäytetyössä on toimittu. (Vilkkä 2021, 197.) Opinnäytetyössä on tärkeää kuvata koko prosessia ja kertoa avoimesti omasta toiminnastaan sen aikana. Tämän lisäksi on tärkeää perustella omaa toimintaansa. Meidän toimintamme on ollut opinnäytetyön aikana tasavertaista, sekä toista tukevaa. Olemme pysyneet aikataulussa opinnäytetyön kanssa. Meillä on ollut prosessin aikana motivaatio kohdallaan, sekä samat tavoitteet opinnäytetyön suhteen.

Opinnäytetyötä varten laadimme tutkimuslupahakemuksen (Liite 4), jonka toimitimme yhteistyökumppanillemme, Päiväkoti Pääskynpesälle. Tutkimuslupahakemuksessa oli kuvattuna opinnäytetyösuunnitelman tiivistelmä, opinnäytetyön menetelmien kuvaus sekä tausta-aineisto, aineiston säilyttäminen ja hävittäminen, aikataulu sekä tulosten hyödyntäminen. Esikouluikäisten lasten vanhemmille suunnatun kyselyn mukana toimitimme heille opinnäytetyötä koskevan tietosuojailmoituksen, jossa kerroimme miksi keräämme tietoa ja miten käytämme sekä säilytämme kerättyä tietoa ja aineistoa. Kyseisellä

tietosuojailmoituksella sekä tutkimuslupahakemuksella voimme lisätä tutkimuksen luotettavuutta sekä eettisyyttä.

6.3 Jatkotutkimusehdotukset

Aiheen tutkimista voidaan jatkaa toteuttamalla samanlainen tutkimus, mutta laajemmalla osallistujamäärällä esimerkiksi teettämällä kyselyn useampaan yksikköön, joka toteuttaa esiopetusta. Tutkimuksesta tulisi tällä tavalla kattavampi ja luotettavampi. Tutkimus voitaisiin toteuttaa esimerkiksi myös yhden kaupungin sisäisesti. Näin ollen tulisi mahdollisesti käsitä alueellisesta tunnekasvatuksesta.

Tutkimus voitaisiin toteuttaa myös eri vaiheissa. Esimerkiksi esikoulun alussa, esikoulun lopussa, juuri ennen koulun alkua, sekä vielä koulun alussa. Tällä tutkimuksella pystytään selvittämään, miten koulun alun lähestyminen vaikuttaa lapsen tunne-elämän sen eri vaiheissa. Tutkimus osoittaisi myös, miten lapsen tunteet vaihtelevat koulun alkamisen eri vaiheissa. Tutkimuksessa ilmenisi, miten tunnekasvatus vaikuttaa lapsen tunnetaitoihin, sekä koulun aloittamiseen.

Aihetta voisi myös tutkia selvittämällä vaikuttaako esikoulun ja lapsen tulevan koulun yhteistyö ja/tai samoissa tiloissa toimiminen lapsen tunne-elämään ja siihen kuinka lapsi koee koulun aloituksen. Näin voitaisiin selvittää vaikuttaako tutussa ympäristössä koulun aloittaminen lapsen tunne-elämään ja helpottaako se mahdollista jännitystä koulun aloituksesta. Samalla voitaisiin selvittää tulisiko esikoulun ja tulevan koulun toteuttaa enemmän yhteistyötä keskenään tukeakseen lapsen tunne-elämää ja tunnekasvatusta.

Lähteet

Ahonen, L. 2017. Haastavat kasvatustilanteet: Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Nurmi, J., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. 5. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Dawson, G., Ozonoff, S. & McPartland, J. 2009. Aspergerin syndrooma ja hyvätasoinen autismi – opas vanhemmille. 2.painos. UNIPress

Huttunen, K., Koivula, M., Laakso, M., Määttä, S., Närhi, V., Paananen, M. & Savolainen, H. 2017. Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa: tilannekartoitus. Opetushallitus. Viitattu 13.5.2022. Saatavissa https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/lasten_sosioemotionaalisten_taitojen_tukeminen_varhaiskasvatuksessa.pdf

Högström, B & Saloranta, O. 2001. Esiopetus tavoitteellisen oppimispolun alkuna. Jyväskylä: Opetushallitus.

Jyväskylän yliopisto. 2021. Laadullinen tutkimus. Viitattu 07.02.2022. Saatavissa <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus>

Kanninen, K. & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kiviluote, J. 2019. Tunteet ja käyttäytyminen hallintaan varhaiskasvatuksessa: Tunnetaitojen opettaminen: Aggression portaat -opetusohjelman avulla: varhaiskasvattajan käsikirja. 1. painos. Turku: JK-Kustannus ja koulutus Oy.

Koivunen, P. & Lehtinen, T. 2016. Kasvu kiikarissa - Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Koskinen, M. & Riihonen, R. 2020. Kuinka kiukku kesytetään? Lasten aggressiokasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus.

Köngäs, M. 2019. Tunneäly varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Köngäs, M. 2018. "Eihän lapsil ees oo hermoja". Etnografinen tutkimus lasten tunneälystä päiväkotiarjessa. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Laaksonen, V. 2022. Kaveritaidot varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Laurent, A., Prizant, B., Rubin, E. & Wetherby, A. 2013. Social Communication, Emotional Regulation and Transactional Support (SCERTS). Teoksessa Goldstein, S. & Naglieri, J. (toim.) Interventions for Autism Spectrum Disorders: Translating Science into Practice. Springer, 107–127.

Livingston, H. & Pöyhönen, J. Tunnetaitojen käsikirja: Askeleittain etenevä tunnetaito-ohjelma lapselle ja vanhemmalle. Karkkila: Kustannus-Mäkelä Oy.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2017. Helli ja hoivaa pientä koululaista. Viitattu 01.02.2022. Saatavissa

https://docs.google.com/viewerng/viewer?url=https://dzmdrerwnq2zx.cloudfront.net/prod/2017/08/09113842/Hak_2017_nai%C2%88yttol%C2%88.pdf

MIELI Suomen Mielenterveys ry. 2021a. Kouluikäisen tunne- ja vuorovaikutustaitojen tukeminen kotona. Viitattu 01.02.2022. Saatavissa <https://mieli.fi/materiaalit-ja-koulutukset/tietoa-mielenterveyden-vahvistamisesta/lapset-ja-nuoret/ala-ja-ylakoulu/kouluikaisen-tunne-ja-vuorovaikutustaitojen-tukeminen-kotona/>

MIELI Suomen Mielenterveys ry. 2021b. Tunnetaidot perheessä. Viitattu 4.2.2022. Saatavissa <https://mieli.fi/materiaalit-ja-koulutukset/tietoa-mielenterveyden-vahvistamisesta/perheet/tunnetaidot-perheessa/>

Nummenmaa, L. 2010. Tunteiden psykologia. Helsinki: Tammi.

Nurmi, T. 2015. Lapsi ja aggression voima. Teoksessa Jokinen, I., Lintu, R., Mankinen, K. & Schulman, M. (toim.) Pikkulapsesta koululaiseksi: Psykodynaaminen näkökulma tunne-elämän ja ihmissuhteiden kehitykseen. Helsinki: Therapei-säätiö, 163–182

Oksanen, J. & Sollasvaara, R. 2019. Esteille hyvästi! Opas autismikirjon sekä adhd- ja Touretteä-oireisten lasten kasvattajille. 2.painos. Helsinki: Autismsäätiö

Opetushallitus. 2022a. Tunteesta tunteeseen – ihmismielen tarina kuvin ja sanoin -Tun- teet - mitä ne ovat? Opetushallitus. Viitattu 31.1.2022. Saatavissa <https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/tunteesta-tunteeseen-ohjaajan-opas/1-tunteeet-mita-ne-ovat>

Opetushallitus. 2022b. Tunteesta tunteeseen – ihmismielen tarina kuvin ja sanoin - Tunnetaitoja oppii harjoittelemalla. Viitattu 01.02.2022. Saatavissa <https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/tunteesta-tunteeseen-ohjaajan-opas/3-tunnetaitoja-oppii-harjoittelemalla>

Opetushallitus. 2016. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Viitattu 31.1.2022. Saatavissa https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Pajulahti, R., Sainio, T. & Sajaniemi, N. 2020 Näin tuet lapsen itsesäätelyä: Hyvinvoinnin pedagogiikka varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Parvela, T & Sinkkonen, J. 2011. Ekaluokkalaisten vanhemmille – kouluun. Helsinki: WSOY

Pietiäinen, A. 2013. Tunne, antitunne, perimä: Johdanto tunteiden dynamiikkaan. 5.painos. Espoo: Natura Medicina Oy.

Pihlaja, P. 2019. Sosiaalis-emotionaalinen kehitys ja sen vaikeudet. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.) Varhaiserityiskasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus, 141–181.

Puura, K. 2019. Näin kasvatat lapsestasi mukavan aikuisen. Helsinki: WSOY

Päiväkoti Pääskynpesä. 2018a. Pääskynpesästä vahvat siivet elämään. Viitattu 29.1.2022. Saatavissa <https://www.paivakotipaaskynpesa.fi>

Päiväkoti Pääskynpesä. 2018b. Pääskynpesän arvot. Viitattu 25.5.2022. Saatavissa <https://www.paivakotipaaskynpesa.fi/arvot/>

Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Helsinki: WSOY.

Suhonen, P. 2020. Onnellisten lasten salaisuudet. Helsinki: Siltala.

Timonen, T. 2019. Autismikirjo ja mielen teoria. Teoksessa Castrén, M., Timonen, T. & Ärölä-Dithapo. (toim.) Autismikirjo: tausta, diagnostiikka ja tutkimus. Jyväskylä: PS-kustannus, 101–108.

Trogen, T. 2021. Ilo olla yhdessä: positiivisen vanhemmuuden voima. Kirjapaja.

Vilkka, H. 2021. Näin onnistut opinnäytetyössä – ratkaisut tutkimuksen umpikujiin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vuori, J. 2022. Laadullinen sisällönanalyysi. Viitattu 08.02.2022. Saatavissa <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallanalyysi/>

Väestöliitto. Keho ja tunteet. Viitattu 13.5.2022. Saatavissa <https://www.vaestoliitto.fi/ammatillaiset/lasten-kehotunnekasvatus/keho-ja-tunteet/>

Liite 1. Kyselylomake

KYSELYLOMAKE: Koulun aloituksen vaikutus esikouluikäisen lapsen tunne-elämään vanhemman näkökulmasta.

Tiedättekö, miten päiväkodissa toteutetaan tunnekasvatusta lapsesi kohdalla?

Miten koette päiväkodin toteuttaman tunnekasvatuksen?

Koetteko että päiväkotitekee yhteistyötä teidän kanssanne lapsen tunnekasvatuksen osalta?

Millaista yhteistyötä päiväkotitekee teidän perheenne kanssa esikouluikäisen lapsenne kohdalla?

Oletteko huomanneet koulun aloituksen vaikuttavan lapsen tunne-elämään?

Jos olette niin, miten se on näkynyt?

Hyväksyn näiden tietojen käsittelyn ja suostun vastaamaan kyselyyn vapaaehtoisesti

Liite 2. Saatekirje

Hei!

Olemme kolmannen vuoden sosionomiopiskelijoita. Opinnäytetyömme teemme tunnekasvatuksesta varhaiskasvatuksessa.

Opinnäytetyömme tavoitteena on lisätä tietoa lapsen tunne-elämästä ja siihen mahdollisesti vaikuttavista kriiseistä kuten koulun aloitus. Opinnäytetyömme tarkoituksena on tutkia esikouluikäisten tunne-elämää ja koulun aloituksen vaikutusta siihen.

Tarkastelemme opinnäytetyössä vanhempien näkökulmaa ja miten vanhemmat kokevat tunnekasvatuksen päiväkodissa sekä esikouluikäisen lapsensa tunnetaidot. Tietoa keräämme anonymilla kyselylomakkeella.

Toivomme, että ehtisitte vastata kyselyyn ja kertoa näkemyksistänne. Kokemuksenne ovat tärkeitä ja niiden avulla voidaan kehittää tunnekasvatusta varhaiskasvatuksessa. Kyselyyn vastaaminen vie noin 15-30 min.

Osallistuminen kyselyyn on täysin vapaaehtoista ja kyselyt tehdään nimettöminä sekä mitään henkilötietoja ei kysellä. Kyselyyn osallistumisen voi myös keskeyttää missä vaiheessa tahansa. Kun olette vastanneet kysymyksiin, voitte kyselylomakkeet palauttaa takaisin päiväkodille. Palauttakaa kyselylomakkeet 7.4.2023 mennessä.

Jos tulee mitään kysyttävää tai muuta missä vaiheessa tahansa kyselyyn osallistuessa, olkaa rohkeasti meihin opinnäytetyön tekijöihin yhteydessä sähköpostitse.

Kiitos osallistumisestanne!

Linda Karhunen

Maiju Soininen |

Liite 3. Opinnäytetyötä koskeva tietosuojailmoitus

**OPINNÄYTETYÖTÄ KOSKEVA
TIETOSUOJAILMOITUS**
EU:n yleinen tietosuoja-asetus (2016/679)
artiklat 13 ja 14

Laatimispäivämäärä: 4.2.2022

Mitä tarkoitusta varten henkilötietoja kerätään? / Henkilötietojen käsittelyn tarkoitus

Tietoja kerätään lapsen tunne-elämää ja kasvatusta koskevaa opinnäytetyötä varten. Opinnäytetyössä pyrimme selvittämään myös sitä, millaisia mahdollisia vaikutuksia koulun aloituksella on lapsen tunne-elämään. Tietoja kerätään kyselylomakkeilla.

Mitä tietoja keräämme? / Tutkimusrekisterin tietosisältö

Tietoja kerätään anonymisti kyselylomakkeilla esikoulu ikäisten lasten vanhemmilta päiväkotikäytön pääskynpesästä. Kysymme vanhemman kokemuksia ja käsitystä kyseisen päiväkodin tunnekasvatuksesta sekä millaista yhteistyötä perhe tekee päiväkodin kanssa tunnekasvatuksen osalta. Tämän lisäksi kysymme myös sitä, onko koulun aloitus vaikuttanut heidän lapsensa tunne-elämään ja jos on niin miten.

Millä perusteella keräämme tietoja? / Henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste

Tietoja kerätään vastaajien suostumuksella.

Mistä kaikkialta henkilötietoja keräämme / Tietolähteet

Tietoja kerätään ainoastaan henkilöiltä itseltään.

Kenelle tietoja siirretään? / Tietojen siirto tai luovuttaminen ulkopuolelle

Tietoja ei siirretä tai luovuteta ulkopuolelle.

Minne tietoja siirretään? / Tietojen siirto tai luovuttaminen EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle

Tietoja ei siirretä tai luovuteta EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle.

Kerättyjen tietojen turvallinen säilyttäminen / Rekisterin suojauksen periaatteet

Kerätyt manuaaliset tiedot säilytämme lukitussa tilassa, jonne vain opinnäytetyöntekijöillä on pääsy. Manuaaliset tiedot tullaan tallentamaan sähköiseen muotoon. Sähköiset tiedot säilytämme korkeakoulun omilla tietoturvalisillä palvelimilla, ja tietoihin pääsee vain asianosainen henkilökohtaisilla tunnistetiedoilla. |

Kuinka kauan kerättyä aineistoa säilytetään? / Tutkimusaineiston käsittely tutkimuksen päättymisen jälkeen

Aineistoa säilytetään opinnäytetyön arviointiin asti eli kesäkuun 2022 loppuun saakka.

Millaista päätöksentekoa? / Automatisoitu päätöksenteko

Aineistoa käsiteltäessä ei tapahdu automaattista päätöksentekoa.

Oikeutesi / Rekisteröidyn oikeudet

Rekisteröidyllä on oikeus peruuttaa antamansa suostumus, milloin henkilötietojen käsittely perustuu suostumukseen. Tutkimuksen keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Rekisteröidyllä on oikeus tehdä valitus Tietosuojavaltuutetun toimistoon, mikäli rekisteröity katsoo, että häntä koskevien henkilötietojen käsittelyssä on rikottu voimassa olevaa tietolainsäädäntöä.

Rekisteröidyllä on seuraavat EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen mukaiset oikeudet:

- Rekisteröidyn oikeus tarkistaa itseään koskevat tiedot.
- Rekisteröidyn oikeus tietojensa oikaisemiseen.
- Rekisteröidyn oikeus tietojensa poistamiseen. Oikeutta henkilötietojen poistamiseen ei sovelleta, jos tietojen käsittely on tarpeen yleisen edun mukaisia arkistointitarkoituksia taikka tieteellisiä tai historiallisia tutkimustarkoituksia tai tilastollisia tarkoituksia varten, jos oikeus tietojen poistamiseen estää tai suuresti vaikeuttaa henkilötietojen käsittelyä
- Rekisteröidyn oikeus tietojen rajoittamiseen.
- Rekisteröidyn oikeus siirtää tiedot toiselle rekisterinpitäjälle.

Tutkimusrekisterin tiedot

Koulun aloituksen vaikutus esikouluikäisen lapsen tunne-elämään vanhemman näkökulmasta.

Kyseessä on kertatutkimus ja tutkimuksen sekä henkilötietojen säilyttämisen kestoaika on kesäkuun 2022 loppuun asti.

Rekisterinpitäjän ja yhteys henkilön tiedot

Tutkimuksen suorittajat

Linda Karhunen
Maiju Soininen

Liite 4. Tutkimuslupahakemus

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

PVM. 4.2.2022

Organisaatio	
Päiväkoti Pääskynpesä	
Opinnäytetyön tekijä(t)	
Aktivoi Nimi ja napsauta + -painiketta lisätäksesi uusi rivi	
Linda Karhunen, Maiju Soinen	
Opinnäytetyön aihe	
Esikouluikäisten tunne-elämä ja koulun aloituksen vaikutus siihen vanhemman näkökulmasta.	
Opinnäytetyön ohjaaja(t)	
Aktivoi Nimi ja napsauta + -painiketta lisätäksesi uusi rivi	
Nimi	
Opinnäytetyösuunnitelman tiivistelmä	
Tutkimme koulun aloituksen vaikutusta esikouluikäisen lapsen tunne-elämään vanhemman näkökulmasta. Samalla selvitimme miten päiväkodissa toteutetaan ja tuetaan lapsen tunnekasvatusta sekä tunne-elämää. Tutkimme kyseistä aihetta, koska osassa Suomen esikouluja kokeillaan kaksi vuotista esiopetusta ja esiopetuksella on edessä mahdollia muutoksia ja se on myös pinnalla oleva aihe. Tunnetaidot ovat tärkeä osa esiopetusta, joten haluamme selvittää miten päiväkotit tukee lapsen tunnetaitoja. Tutkimme asiaa kyselylomakkeiden avulla, jotka teetämme kyseisen päiväkodin esikouluikäisten lasten vanhemmille.	
Opinnäytetyön menetelmien kuvaus	
Teetämme esikouluikäisten lasten vanhemmille kyselyn, jossa selvitämme, miten he kokevat tunnekasvatuksen varhaiskasvatuksessa, sekä miten koulun aloitus mahdollisesti vaikuttaa lapsen tunne-elämään.	
Opinnäytetyössä tarvittava tausta-aineisto	
Lähdekirjallisuus tunnekasvatukseen ja lapsen tunne-elämän kehitykseen liittyen.	
Opinnäytetyön aineiston säilyttäminen ja hävittäminen	
Kyselylomakkeet säilytetään ja hävitetään asianmukaisesti. Kerätyt manuaaliset tiedot säilytämme lukitussa tilassa, jonne vain opinnäytetyöntekijöillä on pääsy. Sähköiset tiedot säilytämme korkeakoulun omilla tietoturvallisilla palvelimilla, ja tietoihin pääsee vain asianosainen henkilökohtaisilla tunnistetiedoilla. Aineistoa säilytetään opinnäytetyön arviointiin asti eli kesäkuun 2022 loppuun saakka.	
Opinnäytetyön aikataulu	
Tammikuussa aloitimme aihe-ehdotuksen lähettämällä, sekä tämän jälkeen aloitimme opinnäytetyösuunnitelman tekemisen. Helmikuussa palautamme opinnäytetyösuunnitelman, sekä aloitamme opinnäytetyön. Opinnäytetyömme alkaa tutkimuksen kyselylomakkeiden toimittamisella. Maalis- ja huhtikuussa opinnäytetyön tekeminen jatkuu ja tavoitteena on saada opinnäytetyö valmiiksi toukokuun loppuun mennessä.	
Opinnäytetyön tulosten hyödyntäminen	
Tavoitteena on lisätä tietoa lapsen tunne-elämästä ja siihen mahdollisesti vaikuttavista kriiseistä, kuten koulun aloituksesta. Opinnäytetyöstä olisi parhaassa tapauksessa hyötyä sen tekijöille, päiväkodin työntekijöille sekä lasten vanhemmille ja näiden kautta lapsille. Kaikki osapuolet saisivat lisää tietoa lapsen tunne-elämästä, sekä siitä miten kriisit ja tässä tapauksessa koulun aloitus siihen vaikuttaa ja miten se tulisi ottaa huomioon tunnekasvatuksessa.	
Muut mahdolliset yhteiskumppanit	

Liitteet (opinnäytetyön suunnitelma ja muut mahdolliset liitteet, esimerkiksi kyselylomake)	
Lisätietoja	
Opinnäytetyön tekijä(t) ja allekirjoitukset <small>Aktivoi Nimi ja napsauta + -painiketta lisätäksesi uusi rivi</small>	
Nimi:	Linda Karhunen, Maiju Soininen
Opiskelijatunnus	
Ryhmätunnus:	
Sähköposti:	
Puhelin:	
Paikka ja aika	
Allekirjoitus ja nimenselvitys:	Linda Karhunen Maiju Soininen
Ohjaajan tiedot ja allekirjoitukset <small>Aktivoi Nimi ja napsauta + -painiketta lisätäksesi uusi rivi</small>	
Nimi:	
Sähköposti:	
Puhelin:	
Paikka ja aika	
Allekirjoitus ja nimenselvitys:	
Tutkimusluvan myöntämistä koskeva päätös	
☒ Tutkimuslupa myönnetään hakemuksen mukaisesti ☐ Tutkimuslupa myönnetään muutoksin (selvitys ja muutosvaatimukset perusteluihin) ☐ Tutkimuslupaa ei myönnetä (perustelu)	
Perustelu	
Hyväksyjän tiedot ja allekirjoitus	
Paikka ja aika	
Allekirjoitus ja nimenselvitys:	